

Kreativní adaptabilita a lidský organismus

MUDr. Miroslav Černý
Neurologicko-pediatrické centrum, Brno

Jestliže jsme přesvědčeni o správnosti klasifikace adaptability Homo sapiens na adaptabilitu pasivní, aktivní a kreativní, je možné se zamyslet, zda podobné třídění nemůže existovat i na nižších úrovních. Například na úrovni molekulární.

Všechny tři druhy adaptability lidského organismu je vhodné blíže pojmenovat. Tak adaptabilita pasivní je výsledkem evoluce a je vlastností-schopností rozvinutou u všech organismů. Adaptabilita aktivní spočívá v cíleném napodobování některých procesů probíhajících v přírodě pro vlastní dobro (například vytváření kamenných nástrojů). Oba stupně mohou vzájemně koexistovat. U Homo sapiens jsou doplněny o adaptabilitu kreativní, manifestující se schopností záměrně přetvářet okolní prostředí s nezbytnou schopností abstrakce (zkráceno a volně upraveno podle Kutílků).

Je možné extrapolovat toto stupňovité rozdělení i na molekulární úroveň našeho organismu? Nepochybně jen ilustračně. Může nám však být jistým vodítkem, abychom po pečlivém zvážení dokázali blíže stanovit (a následně i používat v praxi) takzvanou synchronní, víceetážovou nebo (méně přesně definovanou) stratifikovanou léčbu u onemocnění v různém stadiu vývoje.

Pokud přijmeme jako fakt skutečnost, že jsme vybaveni antigenně specifickými receptory v počtu asi 10^{12} , stává se přesvědčení o správnosti léčebného působení pouze na jeden jediný specifický receptor poněkud naivním. Podle biologa Garretta Hardina „Nikdy nemůžeme udělat jen jednu věc“. Při změně jakéhokoli velkého složitějšího systému, v důsledku zpětnovazebných vztahů, nelze předjímat veškeré důsledky určité změny. Proto se tak často setkáváme s nežádoucími účinky léčiv.

Navíc, v případě některých onemocnění můžeme aktivovat nikoli negativní, ale pozitivní zpětné vazby s výsledným zhoršením zdravotního stavu nemocného. Snažíme se tedy alespoň částečně shodnout na názoru, že u chronického onemocnění je jeden terapeutický vstup nepodstatný. Příkladem našeho tvrzení může být nascentní meta-

bolický syndrom (blíže v článku zveřejněném rovněž v tomto čísle Biotherapeutics).

Jde o to, nechovat se léčebně brutálně

Lidé se těžko smiřují s představou, že nemohou ovlivnit (některé) okolnosti své existence (podle Landgráfové).

Některá chronická onemocnění jsou skutečně, jednoduše vyjádřeno, neřešitelná v důsledku chemického působení na – podle počtu indikovaných léků – omezený počet specifických receptorů; tedy působením na pouze jedné fyziologické úrovni organismu. Mohli bychom myšlenkově odbočit a uvést jiný příklad. Naši situaci s opakovaně zaplavovaným domem při povodních nelze řešit jinak než přestěhováním...

Pokud se vyhneme riziku rigidního pravidla objektivity a kauzality, jsme schopni, se značným zjednodušením, přenést pojem výše zmíněné kreativní adaptability i na molekulární úroveň. Můžeme tak ovšem učinit za předpokladu, že naše mnohdy až ritualizované preskripce doplníme o další terapeutické výhledy.

Koneckonců, definice imunity užívá takové pojmy, jakými jsou nespecifická (přirozená, vrozená) imunita a (logicky) evolučně mladší specifická (získaná), tedy adaptivní imunita. Oné kreativní adaptability, tolik potřebné pro dosažení stavu dynamické harmonie, se v současné a zřejmě i v dohledné době snažíme a budeme snažit dosáhnout léčivými přípravky.

Pro orgánové systémy balancující na hranici nestability může být jednosměrný „atak“ na specifické receptory nedostatečný a (někdy) zároveň až příliš alarmující. Již ze samotné podstaty pojmu harmonie vyplývá celá řada jeho dalších významů, takových, jakými jsou například soulad, souzvuk, souznění. Jde tedy o jemné ladění jednotlivých orgánových systémů a jejich vzájemně se ovlivňujících vazeb.

Mohli bychom v dané souvislosti parafrázovat sbírku esejů Milana Kundery: „Nechovte se tu jako doma, příteli“. A to v tom smyslu, abychom dokázali ladit lidský organismus i takovými léčebnými přístupy, které jsou schopny namnoze nezbytně jednoznačně působící klasický léčivý přípravek přiřadit do rámce kreativní adaptability organismu v širším slova smyslu. Jinými slovy, nechovat se léčebně „brutálně“, ale naopak se snahou o dosažení zmíněného souladu a souzvuku. S takto uspořádanou léčbou by jistě souhlasil přes propast staletí i Avicenna, jehož snaha o dosažení harmonie neustále podněcovala k bádání o jednotě našeho těla.

Článek vznikl na vyžádání, jako reakce na text Equilibrium, resilience a jiné soupodstatnosti, Biotherapeutics 1/2014